

Воз беларускасці трэба не падмалёўваць, а рухаць

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫИ
РЕСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ул. Саванія, 9
220010, г. Мінск
тэл.: 227-47-34, факс: 280-84-83
E-mail: mosp@minedu.mins.gov.by

МІНІСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ул. Саванія, 9
220010, г. Мінск
тэл.: 221-61-36, факс: 200-84-83
E-mail: mosp@minedu.mins.gov.by

адукацыі з беларускай мовай навучання па арганізацыі адукацыйнага працэсу, які размешчаны ў інструктыўна-метадычных пісмах Міністэрства адукацыі і апублікаваны ў "Наставніцкай газеце", навукова-метадычных предметных часопісах.

З мэтай павышэння якасці літаратурнай адукацыі і забеспечэння аптымальнага доступу вучняў да літаратурных праграмных твораў адноўлена выданне кніг серыі "Школьная бібліятэка", якіх адпавядае патрабаванням вучэбных праграм па беларускай і рускай літаратурах.

Белтэлерадыёкампанія вядзе пастаянную працу, накіраваную на папулярызацію і пашырэнне сферы ўжывання беларускай мовы. Вяшчанне першага нацыянальнага канала Беларускага радыё, радыёканала "Культура" і радыёстанцыі "Сталіца" ажыццяўляе цалкам па беларускай мове. Аб'ём беларускамоўнага вяшчання міжнароднай радыёстанцыі "Беларусь" складае каля 20 працэнтаў. На тэлеканалах Белтэлерадыёкампаніі ў 2011 годзе на беларускай мове выходзяць наступныя праграмы:

Першы канал ("Беларусь 1") - "Навіны рэгіёна", рубрика "Навіны надвор'я" ў межах выпускаў навін, цыкл дакументальных стужак "Зямля беларуская", відзачасопіс "Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА", рубрика "Родны край" у праграме "Добрай раніцы, Беларусь!", асобныя сюжэты ў выніковай інфармацыйнай праграме дня "Панарама", або ў якіх складае да 30 працэнтаў;

Тэлеканал "ЛАД" ("Беларусь 2") - "Пра мастацтва", "Гаспадар", "Лабірінты", "Калыханка", "Навіны надвор'я", "Страсці па культуры", "Альбартэнія"; Тэлеканал "Беларусь-ТВ" - "Палескі пачастунак", "Скарніца Міншчыны", "Скарніца Гродзеншчыны", "Скарніца Берасцейшчыны", "Скарніца Гомельшчыны", "Адлюстряніні", "Найменні і вобразы", "У рэчу імені твайго", "Пра мастацтва", "Тысячагодзі", "Навіны надвор'я", "Зямля беларуская", "Маэм рэчы", "Карані", "Страсці па культуры", "Гаспадар", "Лабірінты".

У 2011 годзе былі створаны і выдадзены ў эфіры наступныя беларускамоўныя дакументальныя фільмы вытворчасці Агенцтва тэлевізійных навін - "Кандрат Крапіва. Тайны біографіі", "Модная масленіца", "Карані дзяржаўнасці", "Ад вечная песня", "Яны прыйдуць у прайм-тайм". Акрамя таго, было паказана каля 30 беларускамоўных мастацкіх і дакументальных стужак вытворчасці РУП "Нацыянальная кінастудыя "Беларусьфіلم" і ВГРУП "Беларускі відэацэнтр".

У далейшым плануецца пастворова павялічваць або ўважанне беларускамоўных передач на тэлеканалах "Беларусь 1" і "Беларусь 2". Белтэлерадыёкампанія ў 2012 годзе плануе стварыць новыя пазнавальныя тэлеканалы. Усе передачы ўласнай вытворчасці на гэтым канале будуть выходзіць на беларускай мове. Аднак адкрыццё гэтага тэлеканала ва ўмовах абмежаванага бюджетнага фінансавання будзе залежыць галоўным чынам ад наўнікі дадатковых фінансавых сродкаў, зарабіць якія Белтэлерадыёкампанія здолее толькі пры стабільнасці на рэкламным рынку краіны.

Асноўнымі задачамі Міністэрства культуры з'яўляюцца захаванне культурных традыцый і стварэнне належных умоў для іх далейшага развіцця і шырокай папулярызацыі. Беларуская мова з'яўляецца адным з важнейшых складальниковай айчынной культуры і этнадзяржмініструючых яе рэсы.

Традыцыйным для Беларусі стала правядзенне Дня беларускага пісьменства з мэтай пропаганды беларускай мовы і лепшых твораў айчыннай культуры, уздел у якім прымчаюць усе ўстановы культуры і сістэмы адукацыі. Свята накіравана на паказ іспарушнага адзінства беларускага народа, яго славянскіх вытокоў. Ва ўстановах адукацыі ў гэты час праводзяцца тэматычныя ўрокі, урокі-падарожкі, лекцыі, семінары, навукова-практычныя канферэнцыі, звязаныя з імёнамі вялікіх песьніроў, літаратурных гасцёў, арганізуецца творчыя сустэрэчы дзяцей і моладзі з народнымі майстрамі, фальклорыстамі, наукоўцамі, пісьменнікамі, дзеячамі мастацтва і іншымі прафесійнымі беларускай культурой, гутаркі-віктарыны, конкурсы чытачоў, мастацкіх твораў, сачыненняў. У музеях і бібліятэках ствараюцца экспазіцыі, у якіх шырока выкарыстоўваецца місцоўшчына краязнаўчыя матэрыял, гісторыка-культурныя традыцыі кожнага рэгіёна.

З мэтай захавання мовы як культурнай спадчыны беларускага народа штогод 21 лютага адзначаецца Міжнародны дзень роднай мовы. У межах правядзення свята ва ўстановах адукацыі праводзяцца навуковыя канферэнцыі, дні і тыдні беларускай мовы, алімпіяды, конкурсы, тэматычныя выхаваўчыя гадзіны, арганізуецца выставы мастацкай літаратуры на беларускай мове.

Святы - Дзень беларускага пісьменства, Міжнародны дзень роднай мовы - з'яўляюцца значнымі падзеямі ў культурным жыцці нашай краіны і спрыяюць захаванню нашай моўнай спадчыны.

У выкананне даручэння Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 13 кастрычніка 2011 г. № 11/105-837 Міністэрствам культуры ўнесена пропанова аб аўдзяленні 2012 г. "Годам культуры", што будзе садзейнічаць папулярызацыі беларускай мовы, усведамленню яе ўнікальнасці ў кантексте єўрапейскай і сусветнай культуры, пашырэнню яе выкарыстання.

Намеснік Міністра

В.В. Якшык

Павел Сіцко

Мовазнаўчы досвед

Унёсак, уклад. "Мікола Паўлаўіч Лобан пісьменніцкай і навуковай дзейнасцю зрабіў вялікі ўнёсак на беларускую літаратуру, культуру, у мовазнаўчую науку" (Роднае слова. 2011. № 10. С.31). "Ды гісторыя не пра камп'ютар, хоць ён таксама ўнёс сваю долю ў нашыя адносіны" (Маладосць. 2011. № 10. С.15).

Акадэмічныя слоўнікі падаюць толькі першае слова – супольнае з усесаузным стандартам (вклад). Хоць натуранальным ад **унесі** / **уносіць** сваю долю ў штосьці ёсць **унёсак** – з высокапрадукцыйным суфіксам –**ак**, які ў жывой народнай мове ўтварае назоўнікі разнастайнай семантыкі (у іх ліку і назоўнікі як вынік адпаведнага дзеяння: **адкормак, пярэзімак, пералетак, падранак** (падстрэлены заяц), **выдзірак** (поле на месцы пашы), **ічынак** (ад ічыніць) ‘пласт сена’, **абцінак, асмалак, вылівак, ахапак, апорак, аскробак, наедак, прытулак, абутик, адзетак** (ад цілай формы інфінітыва **абуць, адзець**, з чарагаваннем **ц’/т**) і іншыя).

Як сведчыць матэрыялы нашай кнігі "Беларуское народное словоутварение. Афіксальная назоўнікі" (Мінск: Навука і тэхніка, 1977. – 320 с.), слова **унёсак** наўрадці трэба запічаць да пазычання з суседніх (украінскай ці польскай) мовы, як гэта свярджаецца ў "Слоўніку новых слоў беларускай мовы" (Мінск, 2009, с.381). **Унёсак** – натуранальнае слова беларускай мовы; нале́жыць яно да прадукцыйнага словаутваральнага тыпу аддзе́яслоўных дэрывататаў з семантыкай ‘вынік дзеяння, назоўнік’ **‘унёсак’** – **вызваленчы, мысленчы і пад**. Іх утваральныя слова – аддзе́яслоўны назоўнікі на **-нне: супастаўленне > супастаўленчы**.

Жаўранак, жаўрук, жаўр. "Пакуль сэрца жаўрам заславае" (Полымя. 2011. №8. С.73). Слоўнікі засвядчаны першыя два слова. А вось іх першасны, сыходны варыянт – бяссуфіксы – не фіксуецца. А менавіта ад яго паходзяць слоўнікавыя лексемы: **жаўрук** – утварэнне з суфіксам **-ук**, які мае ў народнай мове і значэнне ‘сын таго, хто названы ўтваральным словам’: Змітрук ‘сын Змітра’; а таксама **жаваранак** і **жаўранак** – з суфіксам **-ан-ак** (-онак) з тым самым значэннем (этималагічна); пароён. У гаворках усходу Беларусі: **бусел і буслёнак, зубр – зубронак, казёл > казлёнак...**

Бітком і бітма (набіты). "Але штурхаци ў **бітма** набітым аўтобусе не хадзелася – спяшалася на працу другая змена" (Маладосць. 2011. № 9. С.52). Слоўнікі падаюць толькі першае слова: " **бітком:** ‘бітком набіты – напоўнены так, што вельмі цесна’" (Глумачны слоўнік беларускай літаратурнай мовы. 1996, с.733).

Новае слова **нірушавасць** паходзіць ад прыметніка **нірушавы** (дарэчы, змешчанае ў згаданым “Слоўніку новых слоў беларускай мовы”, з тлумачэннем: “прыметнік. Нерушыны”. С.242), – утварэння з прыметніком суфіксам **-ас** – ад назоўніка **неруш** ‘што-небудзь некранутае, першаднае’. Ланцужок утварэння: **неруш > нірушавы > нірушавасць**. Такім чынам, у мове з'явілася выразна матываваная слова злученні з аднакаранёвымі словамі, дзе першы кампанент прыслоўе на **-ма**, досьць пашыраны ў беларускай мове: **кішма кішэць, лејсма ляжсаць, седзьма сядзець, стойма стаіць** і пад. Тому форма **бітма** (набіты) – рэальна функцыянальная. Дарэчы, яна падаецца ў “Беларуска-расійскім слоўніку” М. Байкова і С. Некрашэвіча (1926, с.45): “**бітма – бітком**”.

У Гародні прайшоў фальклорны фестываль

ансамбль танца «Вярбінчак» гарадской гімназіі з эстэтычным ухілам № 5 і інш. Заяўлены ў праграме нумары былі прысвечаны не толькі традыцыйным календарным (Калядам, Гуканню вясны, Вялікадні, Купаллю, Жніву), сямейным (Вяселлю) ці пазабрадавым (Провадам у войска) святам. Мастацкаму калектыву з музычнага каледжа, напрыклад, удалося досьць аргінальным чынам зладзіць паказ асобнага рытуалу варажбы. Іншыя ж канкурсанты не забыліся і пра свята млынару, Пакроўскі кірмаш і беларускую батлейку. А ўбаку ад асноўнай дзеі разгарнулі сваё дываны народныя ўмельцы: ткачыхі і лялечніцы. Яны з радасю распавядалі пра сваё рамёствы падчас кароткіх перапынкаў у працы фестывалю.

Пры ацэнцы конкурсных выступлений кампетэнт-

Восень 2011 года прынесла радасную вестку для аматараў і прыхільнікаў вусна-паэтычнай творчасці і народнага мастацтва. 14 - 15 кастрычніка Гарадзенскі ГДК вітаў удзельнікаў і гасцей XIII гарадскога фестывалю нацыянальнага фальклору, арганізаванага сіламі метадычнага цэнтра народнай творчасці аддзела культуры Гарадзенскага гарвыканкаму. Мэтай правядзення фестывалю было «вывучэнне, адраджэнне, захаванне, развіццё і пропаганда традыцыйнай народнай творчасці Панямоння».

Гарадзенскі «фальклорны марафон» праходзіў у два этапы на працягу амаль цэлага месяца. На першым этапе ажыццяўлялася праца па адборы лепшых выступуццаў для ўдзелу ў фестывалі, другі – заключны – этап прадугледжваў спаборніцтва паміж пераможцамі першага тура. У конкурсе бралі ўдзел творчыя калектывы і індывідуальныя выканаўцы Гарадзеншчыны, якія здолелі ў сваіх выступленнях своеасабліва і па-майстэрску ўласобіць традыцыйныя народныя культуры. Абменяванні ў паўніце, нацыянальнасці, прафесійным статусе канкурсантаў арганізаторамі імпрэзы прадугледжана не было. У гэтай сувязі двухдзённая праграма фестывалю падавала гледачу шмат прыемных сустэреч: у шэрагу канкурсантаў – беларусы і палякі, школьнікі і дарослыя, медыкі і хімікі.

У складзе журы былі найбольш аўтарытэтныя знаўцы-прафесіяналы з розных сфер культурнага жыцця горада, якія маюць непасрэднае дачыненне да папулярызацыі народнага мастацтва і актыўна працаваюць захаванне са-мабытнай беларускай культурнай спадчыны. Па традыцыі Ганаровую Раду конкурсу ўзначальваў фальклорыст, кандыдат філалагічных навук, дацэнт Руслан Казлоўскі.

Цэлых два дні на фестывальнай сцэне шыравалі, не лічаны індывідуальных выканаўцаў, каля 30 фальклорных калектываў Панямоння. Сярод іх народны ансамбль песні і танца «Нёман» і народны ансамбль беларускай музыкі і песні «Гасцінец», вядомыя дадёка за межамі вобласці і краіны, а таксама дзіцячы ўзорны

ным журы ўлічвалася найперш археантэзія аўтараў праграмы на выкарystанне аўтэнтычнага і гісторычнага матэрыялу, мясцовага рэпертуару, валоданне рэгіянальной манерай рэалізацыі тэматычнай пастаноўкі, эмацыйнасць і непасрэднасць выканання, рэжысёrsкае майстэрства, сцэнічная культура і этнографічна чысціна нацыянальных строяў. Апрача гэтага, у поле зроку журы трапляла дакладнае веданне кампазіціў танцаў і карагода, музичная тэхніка і дэкарацыі, ужываныя ў спектаклі.

Кульмінацыйным момантам фестывалю стала аўвяшчэнне вынікаў конкурсу і ўзнагароджванне пераможцаў. Гран-пры XIII Гарадзенскага гарадскога фестывалю-конкурсу нацыянальнага фальклору атрымаў фальклорны гурт каледжа мастацтваў «Кужаль» за выдатную песеннную нізку «!Ор’ёўская песня Гарадзенскага Панямоння» (салістка – Аліна Кныш). Званне лаўрэата фестывалю надавалася па некалькіх намінаціях. Першую пазіцыю ў пе-сенным рэйтынгу заняла беларуская народная песня «Ох, ішоў казак з Дону» ў выкананні Андрэя Чапялюка. За абра-давы купальскі танец дыпломам лаўрэата ўзнагароджаны ансамбль «Хабры». У намінацыі «Сцэнічнае ўласбітніцтво»

Надзея Чукічова,
г.Гародня

тацкі калектыв вучняў і настаўнікаў спецыяльнай школы-інтэрната для дзяцей з парушанным зрокам («Гуканне вясны»), а найлепша «Сцэнічнае ўласбітніцтво» ўзнагароджаны амбасадорамі гурта «Беларускі кірмаш». Былі заўважаны і высока ацэнены членамі журы акцёрскае майстэрства ўдзельнікаў тэатральнага гурта «Няўрымлівія дзеткі» з Цэнтра пазашкольнай працы «Прамень», а таксама рэжысёrsкае прафесіяналізм I.В. Шафранович – мастацкага кіраўніка калектыву 18-й СШ горада. У намінацыі «Фальклорны ансамбль (да 16 чалавек)» журы быў вылучаны гурт «Квецень» з каледжа мастацтваў, а лідарам у намінацыі «Мастацкае слова» заслужана стаў вучань СШ № 11 Ілля Мячын з літаратурна-фальклорным творам «Прамова».

Руска-беларускі тлумачальны слоўнік медыцынскіх тэрмінаў

2011 год стаў у пэўнай ступені юбілейным для кафедры рускай і беларускай мов УА «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт». Споўнілася 20 год, якія прыкладчыкі кафедры пачалі выкладаць беларускую мову. Спачатку гэта быў факультатыў для студэнтаў, якія не вывучаюць родную мову ў сярэдняй школе. Затым быў уведзены ў праграму вышэйшай школы курс «Беларуская мова. Прафесійная лексіка». Якраз да гэтай круглай даты ў выдавецкім аддзеле ГрДМУ вышла новая кніга старшага выкладчыка кафедры рускай і беларускай мовы Варанца Віктара Іванавіча «Руска-беларускі тлумачальны слоўнік медыцынскіх

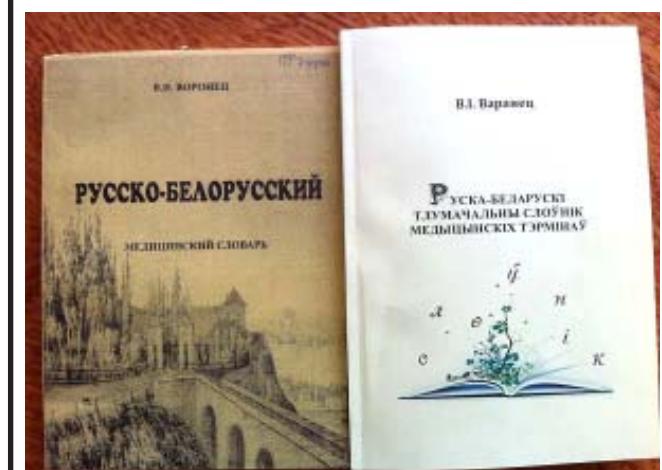

тэрмінаў». Гэта першы слоўнік падобнага тыпу ў беларускай лексікаграфіі. І змяшчае пераклад на беларускую мову трох тысяч медыцынскіх тэрмінаў, прычым больш за дзве тысячи маюць уласнабеларускі эквівалент. Апроч гэтага, да кожнага тэрміна і паняцця даеца тлумачэнне на беларускай мове.

Адгезія - прымацава/нне (н.р.), адгезі/я (ж.р.) - злучэнне дзвюх розных паверхняў, напрыклад, паверхняў суставаў, пры дапамозе валакністай злучальнай тканкі, якая ўтвораеца на месцы запалення ці траўмы.

Боярышнік — глор (м.р.) - калючae дрэва ці хмызняк сямейства ружовакветковых, некаторыя віды якога выкарыстоўваюцца як зялёная загарадзь, дэкаратyўныя расліны, а плады ў фармакалогії.

Волчанка - ваўча/нка (ж.р.) - цяжская форма сухом скуры, пры якой, звычайна на твары, узікаюць грудкі з наступным утварэннем язаў і шнараваннем.

Каб пазбегнуць памылак пры ўжыванні тэрмінаў з канструктыўна аблежаваным значэннем, пры словах падаеца іх зменнікавы паказальнік.

Болеть — хварэ/ць — I) (на што, чым і без дап.) *Быць хворым на якую-н. хваробу;* 2) (за каго-што) *Трыўожыцца, непакоіцца аб кім-, чым-н.;* 3) (на што і чым) *Мець дрэнную схільнасць да чаго-н.;* 4) (за каго-што) *Хваляваца за чые-н. поспехі (спартсмена, артыста і пад.).*

Як гаворыць Варанец В.І.:

- Такога слоўніка ў нас уогуле ніколі не выдавалі. У беларускай лексікаграфіі няма другога прыкладу. Прынамсі, я не ведаю, хоць, здаецца, я перакапаў усё маշчымае ў гэты галіне. Па-другое, можа, не зусім звычайная і сама назва. Атрымліваеца сімбіёз 2-х слоўнікаў – і тлумачальны, і перакладны.

Для зручнасці карыстання слоўнікам у канцы кнігі падаеца яшчэ і кароткі беларуска-рускі слоўнік.

«Руска-беларускі тлумачальны слоўнік медыцынскіх тэрмінаў» прызначаны для студэнтаў і выкладчыкаў медыцынскіх навучальных установ, медыцынскіх работнікаў, усіх, хто цікавіцца родным словам.

Nаш кар.

ЯК ПАЧУЛІ КАЗАННЕ Ў СВАЙМОВЕ, ДЫК АД РАДАСЦІ АЖ ЗАПЛАКАЛІ

(З гісторыі беларускай мовы на Школоўшчыне)

Так, будзем помніць
мы ў кайданах,
Падняўшы сэры ў гару,
Што так,
як Бог ускрыжаваны,
Уваскресне наша Беларусь.
Ларыса Геніюш.

Уздым нацыянальнага руху на Беларусі ў пачатку 90-х гадоў нарадзіў надзею, што нарэшце насталі спрыяльныя ўмовы для адраджэння беларускай мовы. Але працэс гэтых быў нядоўгім, і ў хуткім часе надзея змяніла роспач. Неаднаразова аналізуночы моўныя падзеі на Беларусі, у думках міжволі ўзімка пытнанне: “А ці з’яўляецца беларуская мова ўвогуле “матчынай мовай” менавіта для нас, жыхароў Школоўшчыны?”.

Як вядома, першыя помнікі, напісаныя па-беларуску, захаваліся з 13 стагоддзя і паходзяць з землі Полацкай і Смаленскай. У 14 стагоддзі беларуская мова стала гаспадарчай у новым беларускім гаспадарстве, вядомым у гісторыі пад назвай Вялікае Княства Літоўскае. Школоўшчына мае непасрэднае дачыненне да гэтых зямель.

Найбольш ранніе падзілненне непасрэдна аб мове ў тутэйшых мясцінах можна знайсці, азнаёміўшыся з працай Ганны Запартыкі “Страчаныя скарбы манастырскіх бібліятэк”, надрукаванай у часопісе “Спадчына” за 1997 год. Аўтарка паведамляе пра рукапісную манастырскую скорбы і ў тым ліку пра царкоўную книгу “Чэці-міней”, напісаную ў 1669 годзе па-беларуску. Гісторыю гэтага рукапісу раскрываюць надпісы на старонках: “Сию книгу глаголему житие святых отець на монастырь Кутеніскій пань Иван Касабуцкій мещанин Шкловский”. Можна спадзявацца, што школоўшчынікі мещанін Іван Касабуцкі, працуночы ў Кутеніскім манастыры каля Орши, прадоўжыў справу беларускага першадрукара Францішка Скарыны і рабіў свой пачэсны ўклад у распаўсюджванне кніг на зразумелай “люду паспаліту” мове.

Беларуская мова была дзяржаўнай у Вялікім Княстве Літоўскім да канца 17 стагоддзя. Аднак у сувязі з палітычнымі абставінамі ў далейшым пачаўся яе заніпад. Першымі перасталі гаварыць па-беларуску магнаты, а далей і звычайнікі панове. Носьбітамі роднай мовы засталіся сяляне, збяднела мяшчанская і шляхта. Адольковавыя працэсы адбываліся і ў школоўшчыні наваколлі. Пасля наведвання ў 1792 годзе Шклову вядомы рускі генерал С.А. Тучкоў напісаў: “Мы покинули Беларусь... Язык, употребляемый простым народом и землемельцами или крестьянами, весьма различится от настоящего польского, употребляемого дворянством. Он ближе подходит русскому и не имеет такого набора латинских и немецких слов”.

Яшчэ доўгі час беларуская мова захоўвалася ў наўбажэнствах Уніяцкай царквы і асобных рымска-каталіцкіх парафіях. Вось што паведамляла газета “Наша Ніва” ў кастрычніку 1908 года пра вёску Фашчайка сучаснага Школоўшчынскага раёна: “Тутака (у Фашчайцаў) скрэзъ жывуць беларусы, але ёсць і трохі літвінаў. Вось, у тутэйшым касцёле завёўся цяпер парадак, што казанні ксяндзіў какуць па-польску, па-літоўску і па-беларуску; таксама спявает народ песні касцёльныя ў гэтых трох мовах. Беларусы тутэйшыя, як пачулі першы раз казанні ў сваёй мове, дык ад радасці аж заплакалі”. Наведаў у свой час гэтую паравію святар Канстанцын Стэпавіч, вядомы у беларускай літаратуре як паэт Казімір Свяяк, і вось што ён напісаў: “Стройны касцёл, найвялікі на Беларусі, ёсць асяродкам парапії. Вакол расселася дзевяць вёсак каталіцкіх. Кругом гаворачы чыстай мовай беларускай. Айцы Езуіты калісці далажылі вялікай працы, каб беларус не стратіў сваёй мовы. Выдалі яны беларускі катэхізм, навучалі павеларуску, вучылі песняў... Хващайка так добра перахапіла свой беларускі характер, што сялянкі дагэтуль убіраюцца ў строі народныя”.

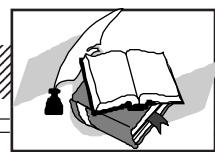
Новая хвала беларускага адраджэння пачынаецца ў пачатку 20 стагоддзя. 25 сакавіка 1918 года была абвешчана Беларуская Народная Рэспубліка, а ў 1919-1920 гадах – Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка. На дзяржаўным узроўні пачынаеца праца па адраджэнню беларускай мовы. Як сведчыць “Справаўдачка аў дзейнасці Магілёўскага акруговага выканавчага камітэта Савета рабочых, сялянскіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў” ад 20 сакавіка 1927 года, у 1925 годзе ўсе школы ў акрузе, якія мелі пераважную колькасць вучняў беларусаў, былі пераведзены на родную мову. Амаль што ўсе ўстановы ў справаводстве перайшлі на беларускую мову. У 1925 годзе ствараліся беларускія курсы, якія працавалі пры розных установах... Актыўизавалася дзейнасць у гэтым кірунку краізнаўчага таварыства. Пашыралася работа па эканамічным, этнографічным даследванні Магілёўшчыны, збіранні слоў жывой беларускай мовы.

Часопіс “Прафесійны рух Беларусі” ў артыкуле “Бярыце прыклад” паведамляў: “15 траўня ў Шклове адбыўся выпуск слухачоў курсаў беларускай мовы пры прафесійным Бюро. Каля раней сялянін, прыходзячы вёсکі па сваіх спраўах у туго ці іншую ўстанову, чуў толькі расейскую мову, незразумелую для яго, ён пачынаў скардзіцца. Сялянін думаў пры гэтым: “Навошта яго дзеци вучачна на роднай мове, калі яна нідзе не ўжываецца, акрамя школы і

Спроба ўкладання бібліяграфіі перакладаў Бібліі на беларускую мову

Імя	Год	Назвы кніг і выданняў	Каментар
Леў Гарошка	1946	(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.) Псалом 50 // Божым шляхам : малітавінкі для беларусаў. – Рым: [б.в.], 1946. – 176 с. – сс. 13-19.	
Кс. Язэп Германовіч (Вінцук Адважны)	[1968-1972]	ПРАКІМЭНЫ 8-і гласаў, АПОСТАЛЫ і ЭВАНГЕЛЬЛЫ ў беларускім перакладзе для літургічнага ўжытку ў нядзелі і святы. – Лондан, 1967. – 150 с. (рататарнае выданне)	Вядома больш за 10 экз.: некалькі ў Бібліятэцы імя Ф. Скарыны ў Лондане.
	1926	ПАВОДЛЕ ЛУКІ СВ. ЭВАНГЕЛЬЛЕ. – Лодзь: Компас, 1926. – 86 с.	Самая першая выданне (гл. Пікарда). Паводле: Каталог НББ (Мінск).
	[1926]	ПАВОДЛЕ ІОАНА СВ. ЭВАНГЕЛЬЛЕ. – Лодзь: Компас, б.д. [1926(?)] – 62 с.	Першая палова 1926 г. (гл. Пікарда)
	1927	ПАВОДЛЕ МАЦЬВЕЯ СВ. ЭВАНГЕЛЬЛЕ. – Лодзь: Компас, 1927. – 80 с.	Паводле Г. Пікарды: 1926 г.
	1928	ПАВОДЛЕ МАРКА СВ. ЭВАНГЕЛЬЛЕ. – Лодзь: Компас, 1928. – 51 с.	
Лукаш Дзекуць-Малей, (пад рэд. Антона Луцкевіча)	[1929-1930]	Паводле Марка Св. Эвангельлье. – б.м. [Лодзь: Компас], б.д. [1929-1930]. – 31 с.	Указанне на задній вокладцы: Гэльсынкі. Паводле Г. Пікарды – друк заставаўся ў выд. “Компас”, Лодзь. Пачынаючы з гэтага выдання ужывів новы шрыфт.
	1931	НОВЫ ЗАПАВЕТ Госпада нашага Ісуса Хрыста. ПСАЛЬМЫ. – Гельсінкіфорс: Брытанскія і Замежнае Біблейскае Таварыства. 1931. – 353 с. + 93 с.	Наклад, паводле Г. Пікарды – 25.000 асобнікаў.
Таксама: сп-ня Розенберг (Псалмы), Серафіма Дзекуць-Малей (з дому Кішкаў) (Н3.)	1933	Евангельля напасаднае , беларускай мовай. Па дабраслаўленні архіяпіскапа Аляксандра (Іназемцева). – Роўна, 1933. – 564 с. // Па выданні Новы Запавет Госпада нашага і Псалмы, Гельсінкіфорс, 1931.	Апісанне: надрукавана ц-слав. шрыфтом беларускую мовай. Асаўлівасці: замест ўжываеца ау, заместы – и.
	1938	Апостал службны. Па дабраслаўленні архіяпіскапа Аляксандра (Іназемцева). – Роўна, 1933. - 364 с. // Па выданні Новы Запавет Госпада нашага і Псалмы, Гельсінкіфорс, 1931.	Наклад: 30 асобнікаў (Евангелле) і 50 асобнікаў (Апостал). (інфармацыйны атрымана ад прат. С. Горбіка, паводле інфармацыі Ровенскага абласнога краязнайчага архіву. Таксама: гл. Горбік, Wadowitzwo.
	1948	Евангельле (богаслужбовае). З багаслаўленні архіяпіскапа Аляксандра (Іназемцева). – Варшава, 1938.	Выданне беларускага праваслаўнага асяродка ў Варшаве. Адзінкавыя асобнікі. (Інфармацыйны атрымана ад прат. С. Горбіка, паводле ліста мітр. Дзіянісія з архіву УАПЦ ў г. Тэрнопаль).
	1985	Апостал (богаслужбовы). З багаслаўленні архіяпіскапа Аляксандра (Іназемцева). – Варшава, 1938.	
	1991	НОВЫ ЗАПАВЕТ Госпада нашага Ісуса Хрыста. ПСАЛЬМЫ. – Лёндан: Брытанскія і Замежнае Біблейскае Таварыства, 1948. – 353 + 93 с.	Усе 4 выданні адбыліся без зменаў (акрамя зменаў стылю тытульной старонкі у 3-4 выданнях, выглядзе вокладкі і дадзеных пра друк). “Так, спадарыўні Розенберг, віленская яўрэйка, незадоўга да смерці ў 1926 г. зрабіла варышыт перакладу Псалмаў на беларускую мову.” Таксама яна параклала некалькі кніг Старога Запавету, якія, нажаль, не захаваліся. (гл. Пікарда)
		НОВЫ ЗАПАВЕТ і ПСАЛЬМЫ. – Таронта, Канада: Глобальннае місіянэрскае радыёслужэньне, 1985. – 353 + 93 с.	
		НОВЫ ЗАПАВЕТ і ПСАЛЬМЫ. – [Без пазнакі месца выдання]: Біблейскія грамадства, 1991. – 353 + 93 с.	

Працяг у наступным нумары.

Крыж Святой Ефрасінні Палацкай яднае канфесій

Прадстаўнікі асноўных хрысціянскіх канфесій Беларусі асвяцілі ў Лідзе памятны знак "2000-годдзя хрысціянства".

Каля знака, які быў усталяваны летасць на супольныя сродкі праваслаўных і католікаў, сабраліся сотні вернікаў, такім чынам адзначыўшы, што хрысціянство ўсіх кан-

фесій у Лідзе жывуць у згодзе. Абрад асвячэння супольна праводзілі епіскап Лідскі і Наваградскі Гу́рый і біскуп Гарадзенскі Аляксандар Кашкевич:

- Гэта знак хрысціянства, што ён знаходзіцца на гэтым месцы, пры ўездзе ў Ліду. Усе будуць бачыць, што тут жывуць хрысціяне, якія вераць у Ісуса Хрыста. Я вельмі рады, што ми запрасілі,

і што мы разам з епіскапам Гурием асвяцілі гэты знак, - сказаў А. Кашкевич.

Ва ўрачыстай цырымоніі асвячэння памятнага знака ўзялі ўдзел і свецкая юлады: кіраўнікі Лідскага райвыканкаму Аляксандар Астроўскі і Гарадзенскага аблвыканкаму Сямён Шапіра, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Тамара Клебан, расійскі бізнесмен і мецэнат Андрэй Чыжык, кіраўнікі прадпрыемстваў горада, якія ўнеслі ўклад у пабудову святыні.

Знак мае форму высокай стэлы з фігурамі чатырох евангелістоў. На ніжнім паверсе размешчаны скрыжалі (каменные плиты) з вытрымкамі з евангелляў на грэцкай, старославянскай і беларускай мовах.

Вянчае стэлу купал з крыжам Святой Ефрасінні Палацкай - апякункі ўсёй Беларусі ўсіх беларусаў.

Лілея Крупкіна.

Новае выданне

Кніга Сяргея Чыгрына пра Альбярцін

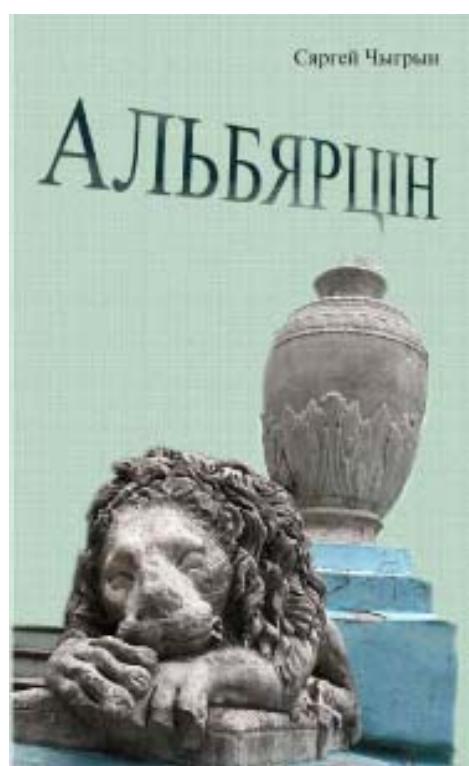
У Менску ў выдавецтве "Кнігазбор" выйшла з друку кніга Сяргея Чыгрына са Слонімі "Альбярцін". Яна прысвечана былому пасёлку Альбярцін (цяпер гэта мікрараён Слоніма).

Кніга даволі цікавая па зместу, таму што аўтар здолеў сабраць унікальны матэрыял пра гісторыю былога маёнтка Пуслоўскіх, пра тыя падзеі, які там адбываліся на працягу двух стагоддзяў, а таксама пра людзей, лёс якіх быў непасрэдна звязаны з гэтым мястэчкам.

Кніга пачынаеца аповедам пра Пуслоўскіх, род якіх меў непасрэднае значэнне да заснавання Альбярціна, пашырэння яго, як з эканамічнага боку, так і з боку рэлігійна-культуралагічнага.

Чытачы знайдуць у кнізе новыя звесткі пра суперыёру і выкладчыка ўсходняй місіі айцоў езуітаў у Альбярціне (1924-1942 гг.), пра Саюз беларускай моладзі (СБМ), які дзеянічай у Альбярціне падчас Другой Сусветнай вайны, пра гісторыю прадпрыемстваў і помнікі Альбярціна.

Лёс многіх вядомых людзей Беларусі быў непасрэдна звязаны з Альбярцінам. Пэўны час там жылі: Васіль Быкаў - пасля вайны, паэт Тадар Лебядзя - у 1960-х гадах, пісьменнікі Уладзімір Бутрамеёў, Алена Руцкая і іншыя. У Альбярціне нарадзіўся Мікалай Казакевіч - маршалак Сейма Польшчы. Пра гэта і многае

іншша можна даведацца ў кнізе Сяргея Чыгрына "Альбярцін".

Кацярына ЯНУШЭВІЧ

ад 30 каstryчіка – новыя частоты, хвалі

06:00-08:00	6105 кГц	49 м
	6155 кГц	49 м
18:00-20:00	6120 кГц	49 м
	9515 кГц	31 м
20:00-22:00	5930 кГц	49 м
	9515 кГц	31 м
22:00-24:00	5840 кГц	49 м
	5930 кГц	49 м

612 кГц 490 м сярэдня хвалі

радыё свабода

Тэл. (017) 266 39 52
СМС 391 22 24
svaboda@rferl.org
п/с 111, Менск, 220005, Беларусь

www.svaboda.org

«І толькі сівенькі стары, які мог быць прарокам...»

17 лістапада па запрашенні суполкі «Рубон» Наваполацкай гарадской арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны на Полячыне адбыліся творчыя сустэрэчы, прысвечаныя 100-гаддзю ад нараджэння лаўрэата Нобелеўскай прэміі па літаратуре 1980 года, паэту і перакладчыку Чэславу Мілашу.

Адзін з арганізатораў праекту «Чэслаў Мілаш у Беларусі» вядомы беларускі паэт, літаратар, перакладчык Андрэй Хадановіч выступіў перад досыць разнароднымі аўдыторыямі. Першая сустэрэча адбылася перад навучэнцамі гімназіі №2 г. Палацка, другая – перад аматарамі беларускай культуры ў бібліятэцы імя Я. Коласа ў Наваполацку.

Перад уважлівымі слухачамі разгарнулася поўнай трагізму старонкі доўгага жыцця аднаго з апошніх духоўных грамадзянаў Вялікага Княства Літоўскага, які праз уесь свой амаль векавы бег, бег ад бальшавіцкай навалы, ад польскага вялікадзяржавнага шавінізму, людажэрнага гітлерызму, савецкага таталітарызму пранёс уражлівую і адкрыту душу, поўную спачування, цярпімасці і талерантнасці да іншых людзей, народу, культуры, пранёс амаль нерэальны ў дадзеных умовах жыццёвым аптымізмом.

У сваій «роднай» Усходняй Еўропе Чэслаў Мілаш столкні разоў бачыў як надыхадзіць «канец свету», што яму не траба быць прарокам, каб

зразумець, што канец свету – гэта не грукат анёльскіх трубаў, а вынік чалавечай нянявісці ды абыякавасці.

Падчас сустэрэчы адбылася прэзентация беларускага чатырохтомніка Чэслава Мілаша: «Выратаванне», «Даліна Ісы», «Роднае Еўропа» і «Зямля Ульра», які адлюстроўвае творцу ва ўсіх сферах ягонай

дзеянасці – паэзіі, эсэсістыві, прозе і філасофіі, а таксама аўдыёкнігі Чэслава Мілаша «Чалавек шматпавярховы».

Ад Наваполацкага ТБМ і грамадзянскай ініцыятывы «Будзьма беларусам!» найбольш актыўны ўдзельнікі сустэрэчы атрымалі падарункі – кнігі, дыскі, паштоўкі і інш.

Зміцер Шчэрбік.

Звіняць жаўрукі ў Чарнобыльскім небе

Фрагменты з дакументальнага рамана

(Працяг. Пачатак у наст. нумары.)

III

Намеснік дырэктара інстытута атамнай энергіі імя Курчатава акадэмік Валерый Яўстафавіч Лягаса ў тым стане пасадніці і духоўнасці, што кожны яго дзень на разрыў. У сённяшнюю суботу, 26 красавіка 1986 года, яму патрэбна было ехати ў Маскоўскі ўніверсітэт на сваю кафедру, быць на партыйна-гаспадарчым актыве, паехаць за горад на дачу.

Паехаў на актыў. На першым перапынку Лягасу паведамілі, што ён уключаны в Урадавую камісію па разбору аварыі на ЧАЭС.

У чатыры гадзіны дня ва Унукаве быў ўсе, апрача Барыса Акімавіча Шчарбініка, старшыні Урадавай камісіі, старшыні Бюро па паліўна-енергетычным комплексе Савецкага Саюза, намесніка старшыні Савета Міністраў ССР. «н праводзіў партактыў за Москвою.

За гадзіну палёту да Кіева Лягаса расказаў Шчарбініку пра аварыю ў ЗША на Тры Майл Айленд у 1979 годзе. Там радыёця не разяцелася, бо зараней над рэактарам пабудавалі наймоцны саркафаг.

У Кіеве, Прывіці, Чарнобылі самае вялікае украінскае начальства, якое ездзіла ў шыкоўных чорных урадавых аўтамабілях, абсалютна нічога не магло сказаць, заўважыць. Як і большасць членоў Урадавай камісіі.

Заўтарытэтнічалі ў Чарнобылі акадэмік Лягаса і прафесар Эрліх, генерал Бандарчук. Вёў пасяджэнне камісіі ва ўласцівай яму enerгічнай манеры Барыс Шчарбінік. Перабіваў дакладчыкаў і суразмоўнікаў, часта удакладняў, а калі прыйшло да канкрэтнікі, спаважнеч звярнуўся да Лягасы:

— Куды цяпер рухацца?

— Стварыць групы. У кожную ўключыць нашых прадстаўнікоў і ўкраінскіх. Кожнай канкрэтнае заданне, тэрмін выканання — гадзіна.

Шчарбінік з эксплуатацыйнікамі і прадстаўнікамі грамадзянскай абароны удакладніў, колькі патрэбна хімічных войск, верталётчыкаў. Звязаўся з Москвой, Кіевам. Распараджэнні намесніка старшыні Савета Міністраў ССР выконваліся імгненна.

Малінавае зарыва, нямеркнае ў вечаровай заемні, падсвечала пакоі, вытрымвалі твары людзей. Кіраўнікі Мінэнерга і Чарнобыльскай АЭС імкнуліся не апраўдацца — наступаць. Шчарбінік з тымі ўмей талкаваць.

— Вашу правату і старанне мы ўсе бачым. Не раздражняйце!

Валерый Лягаса ўзнанчалі групу выпрацоўкі мера-

прыемстваў па лакалізацыі аварыі. Абмеркаванне любога пытання непазбежна сутыкалася з праблемай высялення людзей з небяспечнай зоны.

На паседжанні праз дзве гадзіны кіевец Нічыпар Мікалаеў у сваім стылі:

— Пароць гарачку не трэба. Ніякіх высялення.

У напятай цішыні двойчы паўтарыў выказванае сёння ўранку.

Атамнікаў з ЧАЭС ніхто не хоча бачыць, не то што слухаць. Першыя словаў дырэктара ЧАЭС Бруханава перапыніў жэстам старшыня Урадавай камісіі Барыс Шчарбінік. У ваявога Бруханава хапіла розуму памаўчыца.

Міжволі ўсе галовы не на Шчарбініка — на акадэміка Лягасу.

— Высяляць прыйдзеца. Такое разбуэрненне і выкіды... — затрымка секунды чатыры, — ...на стагоддзі.

Дабівае ўсіх, партыйных утайвальнікаў найперш:

— Цэзю і плутонію не загадаеш. — Ціхі вывад гучыць стрэлам з гарматы: — Аварыя на стагоддзі пацягне.

Вечаровыя аблёты поўнасцю разбуранага чацвертага блока, рэактара, ваколія. Лягаса сходу зразумеў, адбыўся аўт'ёмы выбух. З рэактара выходзіў бела-барвовы высокі слуп дыму. Гарэлі графіт, пліты, блокі рэактара.

На пытанне, ці працуе ўзарваны рэактар, ці працягваеца працэс напрацоўкі радыёактыўных ізатопаў ці не, адказу Лягаса не меў. Прыйбороў паказвалі, быццам існуюць магутныя нейтронныя выпарменнівания.

— Вашы прапановы, Валерый Яўстафавіч? — не пытае, просіць, раіца намеснік старшыні Саўміна ССР.

У крытычных сітуаціях выяўляеца прызнаная ўсімі дзяржавамі, але старана зачастую замоўчаная ў краіне рабочых і сялян — важнасць навукоўцаў; яны дзяржак і стрыжань любіц дзяржавы.

— Траба мне ехати да рэактара. Неадкладна. Не адзін раз. — Акадэмік маўчыць задаўгавата. — У бронетранспарцёры. Пажадана абсвінцеваным.

— На вас спадзяёмся, — выдзякаеца старшыня Урадавай. Патрэбны транспарт заўтра будзе.

Шчарбінік належна ацэньвае самаахвярнасць акадэміка. Яна не ніжэй за працу пажарнікаў, што ў першую ноч аператыруна і дакладна ліквідавалі пажары ў машыннай зале. Масла і вадарод у генератарах залы без выслікай пажарных маглі ўзарвацца, нарабіць велізарнай шкоды, узарваць трэці блок рэактара, балазе ён быў пад адным дахам з чацвертым.

На трэцім імправізаваным пасяджэнні Урадавай камісіі абміркоўвалі імклівы ў

прыемстваў па лакалізацыі аварыі. Абмеркаванне любога пытання непазбежна сутыкалася з праблемай высялення людзей з небяспечнай зоны.

На паседжанні праз дзве гадзіны кіевец Нічыпар Мікалаеў у сваім стылі:

— Пароць гарачку не трэба. Ніякіх высялення.

У напятай цішыні двойчы паўтарыў выказванае сёння ўранку.

Атамнікаў з ЧАЭС ніхто не хоча бачыць, не то што слухаць. Першыя словаў дырэктара ЧАЭС Бруханава перапыніў жэстам старшыня Урадавай камісіі Барыс Шчарбінік. У ваявога Бруханава хопіла розуму памаўчыца.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

Лягаса, Шчарбінік рэгулярна звязваліся з Анатолем Аляксандравым у Москве, супрацоўнікам інстытута атамнай энергіі, спецыялістамі Міністэрства энергетыкі.

шматлікім насельніцтвам у Москве не заўважылі, а выстойваних на плошчы хойніцкіх мужчын і жанчын з дзецьмі поруч і на руках паказалі ўсяму свету.

Хтосыць разумны і двурушны ў Москве нізка ігнараваў не толькі паказанні айчынных вучоных і радыёактыўных дазіметрыстаў, а і ўсё большыя сведчанні з Польшчы, Германіі, Швецыі, Англіі прарадыяцыйную савецкую заразу. Ігнараваў аб'ектыўнасць, бо таксама не баўсяся асабістых матэрыяльных стратаў і страў тэлевізіі, як кіеўскія наяднія візіцёры.

IV

Чорная прадстаўніцкая «Чайка» яшчэ не супынілася поруч адметнага дома на вуліцы Карла Маркса, а бліз яе выстрніўся міліцянін, казырае. Другі стаіць наводдаль, таксама казырнуў.

Насустреч шыкоўнай прадстаўніцкай машыне прышпарвае чалавек у прыгожым гарнітуры, сіняя папка пад локцем.

Мікалай Мікітавіч Слюнъкоў, гаспадар чорнай «Чайкі», секунды перагалкоўваеца з сакратаром Брэсцкага аўкамітэта камітета Беларусі Мікалаем Слюнъковым таксама прамянёвы ўдар...

— Абпраменіліся заўгашніе. Павезлі ў Москву спеціалістамі. Вы таксама працуе ў савецкіх кіраўнікі рэспублікі адрынулі. Нам патрэбна рухаць эканамічныя пытанні, гаваруны і аліўшчыкі апрыклі.

Кола закруцілася, з чэрвеня Мікалай Слюнъкоў — першы сакратар Мінскага гаркама КПБ.

...Жыццёвия дарогі людзей паўтарацца — сямейныя, пр

(Закан. Пачатак у пап. нум.)

З Нілам жа Гілевічам мы былі знаёмыя яшчэ з часу, калі я быў студэнтам старых курсаў Белдзяржуніверсітета - ён, выкладчык, праэкзаменаўшы мяне па беларускаму фальклору, акрамя добраў адзінкі ў заліковай кніжцы, надпісай "на добры ўспамін" яшчэ і кніжачку сваёй выдаткай лірыкі. Блізка ж сышліся значна пазней, калі ён у якасці старшыні Таварыства беларускай мовы запрасіў мяне ўзначаліць новую, "моўную" газету - "Наша слова". У выніку я атрымаў кнігу эсэ "Вяртанне і працяг" з надпісам: "Дарагому Эрнесту Васільевічу Ялугіну на ўспамін пра супольнае змаганне за "Наша слова" і на ўсё добрае. Са шчырай павагай - Ніл Гілевіч. 24.1.91 г."

О, той памятны 1991-шы!

Затым я атрымаў важкі том грамадзянскай публіцыстыкі Паэта - "Толькі мы самі": "Дарагому Эрнесту Васільевічу Ялугіну - мае бунтоўныя, гнёўныя, балочныя слова. З вялікай павагай - Ніл Гілевіч".

Асабліва ж узуршила, калі Паэт захадзеў падарыць мне самы інтывныя свой твор, кніжачку пранізліва-прастветленых вершаў, прысвечаных памяці сваёй жонкі - "На флейце самоты": "Дарагому Эрнесту Васільевічу Ялугіну ў знак самай шчырай павагі. Ніл Гілевіч".

А кніжачку вершаў "Уnoch на Пакровы", выдаленую накладам унікальна-сціплым для паэта такога рангу - 100! асобынкай, я атрымаў ад яго па пошце (з прычыны хваробы). З адмысловай візіткай і аўтографам: "Дарагому Эрнесту Васільевічу Ялугіну - паплечніку ў Вялікім Змаганні за беларускую Беларусь. Знязменай павагай - Ніл Гілевіч. 18.7.08".

Час ад часу перачытаю вясімірадкоўнік, што даў назму ўсёй кніжцы:

Уnoch на Пакровы
Вось і холад. Скора снег
Сцежскі засярдусіц.
А чаму чуццё віны
Точыць - не заўмею.
Што я мог, ды не зрабіў
озеля Беларусі?
Божка моцны, падкажы -
Мо яшчэ паспехо...

"ець яшчэ ягоны аўтограф, пашыраны і вельмі для мяне ганаровы - водгук на "Алжырскую пастку", ды гэта ўсё ж іншы фармат, чым гэтыя

УСПАМІНАЮЧЫ АЎТОГРАФЫ

нататкі.

А тут у пэўны працяг майго ўласнага пачуцця, гэта вобразна-пранізліва акрэсленага Паэта, хачу згадаць яшчэ адзін нечаканы і хвалюючы аўтограф. Тым болей, што падзея мае напасрэдную сувязь з маёй працай галоўным рэдактарам газеты "Наша слова". Толькі дадам, што я ўжо быў і аўтарам кнігі пра трагедыю беларускай інтэлігенцыі ў часы сталінскага масавага душагубства і ўхадзіў у арганізацыйны камітэт па стварэнні Руху за вяртанне з нябыту імён ахвяр гэтага дзікага дзяржаўнага злачынства - Мартынага Беларусі. Вось тады адзін з маіх надзеіных сяброду навуковец-інтэлектуал, кнігавыдавец Зміцер Санько падказаў як адшukaць сведкаў-удзельнікаў падпольнага руху студэнтаў педагогічных вучэльніяў (калеџаў па-циперашняму), якія ўзніклі пасля вайны з гітлераўцамі ці не ў кожным, калі не другім, то трэцім райцэнтры Беларусі, асабліва на заходніх землях. У кожным месцы, скажам, Баранавічах, Слоніме, Палацку і Маладзечне, аўяненні называліся па-рознаму, аднак усе яны па духу быў падобнымі да тых, што дзейнічалі ў пеўвучыльнях гарадоў Паставы і Глыбоке - "Саюз беларускіх патрыётаў" і мелі аднолькавую мэту - мірным асветніцтвам, пасурацьстаяць татальнай імперскай русіфікацыі роднага краю, імкнуясь ўрэшце да незалежнасці Беларусі. Згодна, дарэчы, існай Канстытуцыі. Расправа "чэкістай" над гэтымі 16-18-гадовымі разумнымі і таленавітмі юнакамі і дзяўчаткамі была страшнна-бязлітасная. Лідараў пасля катаванняў расстралялі, астатніх загналі ў ГУЛАГ і яны дзесяціцігоддзямі! гібелі на катаржных работах у канцлагерах Поўначы і Сібіры, уключна з дзялкоў-сіходняй Калымой. Так што знясільвальнай працай у холадзе і голадзе, потам, крывёю, урэшце касцямі і беларускай маладой эліты ўмацаваныя там дарогі, золатакапальні з прымесловымі зонамі...

Ацалялі і вярнуліся нямногія. Хвояры і знясільні. Я стараўся прац газету дапамагы ім сустрэчаць, пайднаца, друкаваў іхня жудасць ўспаміны. У вайну з гітлераўцамі мне, зу-сім малому, давялося зблізку бачыць канцлеры для савецкіх ваеннапалонных, у тым ліку ў зімовых умовах, штабялі мёрзлых трупаў, дык сталінскія, па сведчанніх, хто там гніў, выглядалі гэтаак жа.

Ажно дзівіла, як пасля шматгадовых народскіх здекаў і вырабаванняў амаль з падлеткамі ўзросту гэтыя вязні ГУЛАГу здолелі захаваць у сабе чалавечую год-

насць, нельга было не захаліцца, ведаючы іх зікаўскія "універсітэты". Яны імкнуліся быць карыснымі Айчыне, удзельнічалі ў грамадскіх жыцці, урашчы здолелі выдаць кнігу памяці аб сабе, называўшы яе "Гарт". І аднойчы прынеслі мне свой супольны пякучы твор з надпісам: "Эрнесту Ялугіну, рэдактару "Нашага слова"... са шчырай падзякай за смеласць у адкрыці хаванай траўбы пра СБП". Усе подпісы хачу згадаць: В. Мядзелец, М. Бялевіч, А. Бялевіч, Г. Кірылаў, А. Юршевіч, А. Табола, Я. Сідаровіч, А. Баяніўскі, Алеся Фурс, Ант. Фурс, А. Амельяновіч. Каб меў магчымасць, папрасіў бы святароў усіх храмаў на Беларусі, незалежна ад канфесіі, хача б на Радуніцу і вesonьскія Дзяды гучна ўспомніць і памаліцца за юнакаў і дзяячут, што ахвяравалі сабой за тое, каб наслеўнікі роднага краю змаглі людзьмі звацца, а не капцілі неба з веку ў веку у якасці пасуугачоў-халюёў і чыёсці рабочай сілы.

Можа, выклічу абуранасць у феміністак, але кнігі з аўтографамі творцаў-жанчын у мяне абасабленыя, і асабліва пад старасць я пачаў берагчы іх, як пагарэлец клунак. Нешта ў іх такое закладзена хвалюйнічае, нават у самых простых. Ва ўсякім разе ад мужчынскіх яны адзначана адрознія. Сваёй часты нават падсвядомай эмасцыйнасцю, нязмушанасцю, якая мужчынам не дадзена, няхай яны і ўжываюць часам прыслоўе "шчыра" зусім здавалася б шчыра. Словам, чарап'яна жаноцасць, і ўсё тут. Прырода! Дар Божы.

У гэтай сувязі ўспамінаюча развітальная пацалункі маіх быльшіх мілых аднакласніц, калі адбылася сустрэча ажно праз чвэрць стагоддзя. Тут ніяк не згадваю, сама сабой, пацалункі (як і аўтографы), атрыманыя ў працэсе, так бы мовіць, збліжэння на ніве юнацкага заляцання. Гэта іншае. Хоць усё роўна авеянае асаблівым чараваннем.

Прыкладам, бяру прысланую мне з Масквы аповесць Наталіі Калінінай, дарэчы, дачкі аўтара знакамітага рамана і сцэнарыя тэлесерыялу "Цыган", і ў дарчым сяброду ўспаміны Аленай Яскевіч, на яе першай кніжцы таленавітай маладой даследчыцы нетраў філагогії "Словам скароны свет": "Шаноўнаму Эрнесту Васільевічу - у захапленні ад Вашай прозы, падвіжнікай дзейнасці. З павагай - аўтар".

У лік кніг для "тэрапіі" душы мною далаўчана яшчэ адна кніга, падораная Аленай Яскевіч, унікальная па зместу - "Падвіжнікі іх святыні". Гэта дзяячы ёй з'явілася патрэба пайсці ў бібліятэку, каб перачытаць пазму знакамітага паэта-лацініста Сярэдневечча Яна Вісліцкага "Прускай вайна" і выпісаць адтуль радкі, на якія спасылаецца даследчыца, разважаючы пра падвіжніцтва трэція жонкі караля Ягайлы Соф'і Гальшанскай: "Дзівосная знойдзена дзева, Дачка зямлі Беларускай,

Слынная,
Слаўная ва ўсіх краінах..."

Нешта падобнае чытаю і на тытульным лісце тома ўжо гістарычных раману "Альгердава дзіда": "Эрнесту Ялугіну - пісменніку з вялізным творчым патэнцыялем, якому я жадаю многіх новых кніг і здароўя. З любоўю - Вольга Інатаў (і Ягор)".

Ну, пане Ягор, табе, браце, ёсьць чым ганарыца.

Але ж і мне гэтае "з любоўю", хоць і абсалютна платанічнае, а душу грэ. Природа, кажу, нешта містычнае.

Кніжка ўспамінаў і вершаў былога вязня ГУЛАГу "Бывай, Ярошоўка"...

Аўтар - Платон Крэнь, але ў познім сонсе і ягоная дачка - Ірина Крэнь, якак тэксты сабрала, адредагавала, а нешта і пераклаала з рускай мовы на беларускую, нарэшце здолела за свой кошт выдаць. Мне з аўтографам: "Эрнесту Васільевічу Ялугіну на добры ўспамін і з пажаданнем здароўя, творчых удач. З любоўю і пашанай - Ірина Крэнь".

Спадзяюся, я хоць крыху нечым заслужыў у Ірыны Платонаўны такую душэшную дабрыню і шцодрасць.

Было, памятаю, таксама прыемнай нечаканасцю, калі да мяне зайдла Святлана Алексіевіч, ужо авеяная першай заслужанай творчай славай, падтрыманая Васілём Быкаўым, Алемес Адамовічам, готовая да еўрапейскана трумфальнаага палёту. Яе аўтограф на кнізе "У вайны не жаночы твар" хоць і стрымлі, аднак жа афарбаваны чыста жаноцкай прыязнасцю, так мужчыны не ўмееюць: "С чувством искреннега уважения, Эрнест Васільевіч, - эту народную и немножко мою книгу. С. Алексіевіч. 12.11.84 г." Чамусьці ёй патрэбна было так зрабіць.

Цяпэр апошні з "жаноцкіх" аўтографаў, які ў сафоны час перачытаю разам з барадулінскім "барбудасам", - ад Алены Яскевіч, на яе першай кніжцы таленавітай маладой даследчыцы нетраў філагогії "Словам скароны свет": "Шаноўнаму Эрнесту Васільевічу - у захапленні ад Вашай прозы, падвіжнікай дзейнасці. З павагай - аўтар".

Хочацца падрабязней упомінні і першы аўтограф ад "сапраўднага" пісменніка, Аляксея Кулакоўскага. У зусім "маладым" Салігорску, куды я з авеянага сівой даўніной Меціслава перабраўся, каб самому адчуць і пабачыць, як узікае пасярод палескіх балот "камуністычны" горад будучыні, убираючы, раствараваючы ў сабе навакольныя старожытныя паселішчы, у тым ліку "малую радзіму" Кулакоўскага - цудоўную ў садах вэсачку Кулакі. Там пісменнік дорыць мне сваю кнігу з надпісам - "салігорцу ад салігорца". Толькі цяпэр напоўніцу разумею, як у аўтара шчымела сэрца.

А яшчэ ж аўтографы незабыўныя - ад паэтаў, гісторыкаў, археолагаў, дактароў філагогії, матэматаіка-нацыяліста... і нават аднаго мудрага даследчыка беларускіх балот - чамусьці "з благодарнствам". За што - далігог, не помню, а ўсё роўна прыемна, нешта добрае такі зрабіў для чалавека, хоць я ж быў ніякі не начальнік, а толькі літаратар.

Ад родных ніў

Эрнест Ялугін

Літары ў расе
ад Сяргея
Панізьніка

У Менску ў выдавецтве Віктара Хурсіка вышайшай зборнік вершаў для дзяцей паэта Сяргея Панізьніка "Літары ў расе".

На асобніку, дасланым у рэдакцыю "Нашага слова" рукой аўтара напісаны імяны аўтограф:

"Наша слова" у вазе:
Грузныя старонкі!
Хай і "Літары ў расе"
Нападняюць гронкі.
Не, не ўсохне Слова наша:
Мова - вір і Мова - паша.
Мае збожыданыя груз
Словалобны беларус!"

Беларускасці, беларускаму слову прысвечаны і многія вершы з кніжачкі:

Беларусы

Людзі ветлья.
Мы не бедныя:
рэкі — з русламі.
Беларусы мы!

Неба — божасе,
Срэца гожасе,
з пераразумі..
Беларусы мы!

Між суседзямі
не мядзведзямі
заскарузлымі.
Беларусы мы!

Мы таланныя,
людзі знаныя,
свой Каруза быў..
Беларусы мы!

Слава — позняя.
Ніва — росная,
зерне грузнае.
Беларусы мы!

Адборныя зярніты слоў

Мова - скарбніца, казна,
поле векавое.
Дзе - у словам - збажына,
думай галавою

"У мінулым годзе..." - сказ
калькою завеца
"Летас..." - добры пераказ:
лашчыца да сэрца.

Смела ѹдзеш у магазін,
а да крамы - воўкам?
Карандашы ну хоць адзін
замяні алоўкам.

Мытня ёсьць, таможня ёсьць,
тратуар і ходнік...
На Радзіме ты не госць, -
субядзені

**Анатоль Грыцкевич,
доктар гісторычных навук**

Слуцкі збройны чын – герайчна старонка ў гісторыі Беларусі

Адной з герайчных старонак нашай гісторыі з'яўляецца Слуцкі збройны чын 1920 года, у якім удзельнічалі сяляне Слуцкага павету і жыхары горада Слуцка. Адбыўся ён у напружаны перыяд заканчэння савецка-польскай вайны і абвясціў абарону незалежнасці нашай краіны ад савецка-расійскіх і польскіх акупантў. У наш час афіцыйныя гісторыкі стараючыя праўсці даілі; фактычна не звязаначы на яго дастатковай увагі.

1. Канец савецка-польскай вайны 1919-1920 годоў.

Папярэднічала збройному чыну беларусаў развіццё ваеных падзеяў на савецка-польскім фронце. Пасля разгрому савецкіх армій ля Варшавы і на Нёмане чырвоная вайскі адъехалі на ўсход. Настрой байкоў быў дрэнны. Частка падраздзяленняў, сфармаваная з маладых сялян цэнтру Расіі і Сібіры не хадзела ваяваць, бо на іх радзіме ўспыхвалі сялянскія паўстанні супраць рабаўніцкай палітыкі “важнага камунізму”. Настрой савецкіх байкоў з Сібіры быў прыдушаны: “Навошта трывамца за нейкі горад ці рэчку. Вось адъедзем да Дніпра і там замацуемся. У нас у Сібіры 10 ці 20 кіламетраў не лічліся важнымі”. Частка савецкіх байкоў у верасні начала здавацца ў палон.

А ў эті час у сталіцы Латвіі вяліся мірныя перамовы паміж савецкай расійска-ўкраінскай дэлегацыяй і дэлегацыяй Польшчы. Савецкая Беларусь, адноўленая 31 ліпеня 1920 г., не атрымала запрашэння, бо ў савецкай дэлегацыі быў план аддаць тэрыторыю БССР Польшчы за ўступкі на Украіне. У самыя апошнія дні вайны польскія войскі занялі Слуцк і тэрыторыю Слуцкага павету.

12 кастрычніка 1920 г. Рызе быў падпісаны дагавор аб перамір’і і аб прэлініарных (папярэдніх) умовах міру, які быў падпісаны ў сакавіку 1921 года.

Паводле папярэдняга міру ад 12 кастрычніка 1920 г. савецкая дэлегацыя адмайлялася ад Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны на карысць Польшчы. А Польшча прызнаўала незалежнасць Беларускай і Украінскай ССР. Устанаўлівалася мяжа паміж Польшчай і гэтымі савецкімі рэспублікамі, якая праходзіла за 35-45 кіламетраў на заход ад Менску і Слуцку. Толькі пасля ратыфікацыі дамовы войскі павінны быў заняць пазіцыі за 15 кіламетраў ад мяжы.

Дагавор аб перамір’і дазваляў польскім войскам на поўдзень ад Менска яшчэ наступаць на працягу шасці су-

так. Польскія войскі выкарысталі гэтую магчымасць і занялі значныя раёны на поўдні Беларусі. Нават на два дні пасля пе-рамір’я (15-17 кастрычніка) захапілі Менск, каб афіцэры польскай разведкі маглі выка-паць у пэўным месцы свае са-крэтныя матэрыялы і звесткі пра спецагентаў разведкі ў Беларусі і Расеі, якія схавалі ў Менску, адступаючы на заход у ліпені 1920 года. Як толькі дакументы быўлі знайдзены, польская група адышла з Менска, і ў Менск вярнулася савецкая войскі, што стаялі на Маріёўскай шашы.

Толькі на пачатку лістапада 1920 г. польскія вайско-вия ўлады перадалі цывільную ўладу ў Слуцку і ў павече Беларускаму нацыянальному камітэту, што існаваў у Слуцку і ў павече. У складзе камітэта быўлі прыхільнікі генерала С.Н. Булак-Балаховіча, якія выступалі за саюз Беларусі з Польшчай, і прадстаўнікі Беларускай партыі сацыяліст-рэвалюцыянару (БПС-Р), што выступалі за поўную незалежнасць і ад Польшчу, і ад Расіі. А некаторыя сябры камітэту скіяліся да пагаднення з савецкай Расіяй. Па ініцыятыве прадстаўнікоў ад БПС-Р пача-лася падрыхтоўка да склікання Беларускага з’езду Случчыны.

Беларускі з’езд адбыўся ў Слуцку ў вялікай зале дома багатаў памешчыка, Эдварда Вайніловіча (1847-1928). На з’езд выбраўся дэлегатаў: па пяць дэлегатаў ад кожнай воласці і па аднаму ад беларускіх культурна-асветніцкіх гурткоў, асяродкаў беларусчыны ў горадзе і ўсіх сёлах. Усяго было абрана 107 дэлегатаў ад Слуцка і павету з прым пастаўляючага голасу і 10 дэлегатаў з правам дарадчага голасу.

2. З’езд Случчыны.

З’езд адкрыўся 14 лістапада а 12 гадзіне дня ў багатаў прыбранай зале і пракіраваўся да 10 гадзін вечара 15 лістапада. Зеляніна ўпера-меншку з нацыянальнымі бела-чырво-на-белымі сцягамі запаўняла залу і трывалу. Панаваў святочны, прыўзняты і ўсіх-вія-вія настрой. Кіравалі з’ездам беларускія эсзы. Старшынём быў абраны Васіль Русак, а віца-старшынём Уладзімір Пракулеўіч.

У першы дзень выступалі дэлегаты ад сельскай мясцовасці. Потым паручнік Янка Мацэлі выступіў з прашанай пачаць барацьбу з бальшавізмам. А ў эті час у зале з’явіліся дэлегаты, якіх раней паславалі да генерала С. Балаховіча. Зала сустрэла іх волгаскамі. Капітан Антон Самусевіч у сваім выступе падкрэсліў, што

генерал С. Булак-Балаховіч змагаецца за незалежнасць Беларусі і даручыў яму сфармаваць Слуцкі полк для арміі Булак-Балаховіча. З заклікам да барацьбы выступіў і брат Станіслава Булак-Балаховіча – палкоўнік Юзаф Булак-Балаховіч. Яго выступ віклікаў энтузіазм дэлегатаў.

Пасля яго выступіў Павел Жаўрыд, які прашанаваў стварыць асобнае войска Беларускай Народнай Рэспублікі са слуцкіх ваяроў. Гэтая прашанава была сустрэта аплодысментамі.

З’езд Случчыны абвясціў Слуцкі павет часткай Беларускай Народнай Рэспублікі. У сваіх пастановах з’езд заявіў: “Першы Беларускі З’езд Случчыны, скліканы ў колкасці 107 дэлегатаў, вітае Раду Беларускай Народнай Рэспублікі і сведчыць, што ўсе свае сілы аддаюць на ўзнагаленне сваёй Бацькаўшчыны”.

З’езда катэгарычна пратэстуе супраць акупацый роноўнях зямель чужаземнымі нападамі і супраць самазванай Савецкай улады, як урада Кнорына, так і іншых, што стварыліся ў Беларусі.”

З’езд прыняў рэзоляцыю аб мабілізацыі для самаховы ад бальшавікоў і для барацьбы з імі.

14 лістапада з’езд выбраў павятовую Раду БНР у складзе 17 сябров і 5 кандыдатаў у сябры. Ён з’езд даверыў цывільную ўладу ў горадзе і павече, даручыў утварэнне нацыянальнага войска. Старшынём Рады быў абраны эсэр Уладзімір Пракулеўіч (судзя па прафесіі). Рада лічылася паўнамоцным часовым органам улады БНР на тэрыторыі Слуцкага павету. Яна стала органам палітычнага кіравання Слуцкім збройным чынам.

У Слуцкую Раду ўвайшло 8 эсэраў і спачуваючых ім, другім групай у Радзе быўлі прыхільнікі Балаховіча. Былі і нейтральныя людзі. Рада пачала працу адразу ж, з 16 лістапада. Быў абраны прэзідёнам (7 чалавек) створаны камісія: юрыдычная, фінансавая, земельная, харчовая і адміністратарычных органаў.

У выніку добатай усе сябры Рады згадзіліся весці ўзброеную барацьбу за незалежнасць Беларусі. 21 лістапада Слуцкая Рада выдала дэкларацыю, звернутую да сялянства, з заклікам да ўзброенай барацьбы.

3. Слуцкая брыгада.

Пры актыўнай падтрымке сялянства і гардзянства “войсковая тройка” Слуцкай Рады ў складзе Паўла Жаўрыда, ка-

пітана Анастаса Анцыповіча і паручніка Янкі Мацэлі за тры дні сфармавала з дабраахвотнікаў (з беларускай міліцыі ды іншых) 1-ы Слуцкі полк Слуцкай брыгады стралкоўцоў Беларускай Народнай Рэспублікі.

У гэты полк уступілі не толькі жыхары Слуцкага павету, але і партызаны і дэзерцеры-чырвонаармейцы з Бабруйскага павету.

Камандзірам 1-га палка Рада прызначыла бывала капітана расійскай арміі Паўла Чайку, які з 31 лістапада 11 кастрычніка (пры бальшавіках) служыў памочнікам начальніка Слуцкага павятавага ваенкамата.

Спешка з фармаваннем палка залежала ад таго, што праз некалькі дзён польскія войскі, паводле пагаднення з савецкім бокам мусілі адыйсці з лініі сваёй мяжы. 26 лістапада апошняя польскія жаўнеры адыйшлі з лініі новай дзяржавы – мяжы, а 29 лістапада разгорнула самастойная вайсковая частка са сваім тыламі. Паступова Слуцкая брыгада набывала новую зброю – часткова ў баях, часткова ад Беларускай Вайсковай Камісіі, накіравала іх у афіцэрскую школу. Літаральна за некалькі дзён была разгорнута самастойная вайсковая частка са сваім тыламі. Паступова Слуцкая брыгада набывала новую зброю – часткова ў баях, часткова ад Беларускай Вайсковай Камісіі з Лодзі, адкуль быўлі прысланы і некалькі афіцэрэй.

Але вось артылеры ў Слуцкай брыгадзе не было, што аблікоўвалася як дзеянні. Забяспечэнне жаўнеру брыгады харчаваннем было спачатку добрым, бо сяляне ахвотна заўспячвалі часткі, дзе служылі іх сыны. Але, калі тэрэторыя пад кантролем брыгады скарачілася, то з’явіліся праблемы і з харчаваннем.

4. Баявыя дзеянні Слуцкай брыгады.

Ваенныя дзеянні Слуцкай брыгады супраць войскай 16-й савецкай арміі працягваліся месяці, ад канца лістапада да канца снежня 1920 года. Ваенныя дзеянні адбываліся ў цяжкіх палітычных вайсковых і міжнародных умовах. Слуцкая брыгада ўступіла ў барацьбу асобна ад арміі Балаховіча, які дзеянічаў на Палессі. Ужо дзеянічаў савецка-польская перамір’е, і чакаць адкрытай дапамогі ад Польшчы было немагчыма. Адчвачаўся недахоп людзей і збору.

Тым не менш кіраўніцтва і жаўнеры дзеянічалі з энтузіазмам. Пад кіраўніцтвам Макара Краўцова (1891-1939), аўтара беларускага гімна “Мы выйдзем шчырымі радамі”, выдаваліся газеты і ўлёткі.

Разам з тым у складзе Рады і брыгады ўзніклі супярэчнасці паміж беларускім эсарамі і прыхільнікамі генерала Булак-Балаховіча. Штаб брыгады не запрашаваў на свае паседжанні прадстаўнікоў Слуцкай Рады.

Былі і непараузенні ў афіцэрскім асяродку паміж прыхільнікамі дзвюх плыніяў. Баявыя дзеянні Слуцкай брыгады пачала 27 лістапада, калі падраздзяленні 1-га палка атакавалі часткі 8-ай стралковай дывізіі 16-й арміі. Напад быў зроблены на адзінкі дывізіі, на яе палявия

камандаваў капітан Павел Чайка, а 2-м Грозаўскім палком – капітан Лукаш Семянюк. У 1-м палку было чатыры батальёны, у 2-м – троі. Кожны батальён складаўся з трох рот.

Быў таксама сфермаваны конны атрад, створаны палковая абозы і майстэрня для ўзбраення. Быў таксама і асобы атрад (дзеў роты). Лекар А. Паўлюкевіч арганізаваў палівы шпіталь, а сябар рады Іван Біруковіч – вайсковы суд. Адкрылася падафіцэрская школа. Некалькі дзясяткі маладых людзей адправілі ў Лодзь, дзе Беларускую Вайсковую Камісію накіравала іх у афіцэрскую школу. Літаральна за некалькі дзён была разгорнута самастойная вайсковая частка са сваім тыламі. Паступова Слуцкая брыгада набывала новую зброю – часткова ў баях, часткова ад Беларускай Вайсковай Камісіі з Лодзі, адкуль быўлі прысланы і некалькі афіцэрэй.

Тады камандаванне 16-й савецкай арміі вырашила ачысціць нейтральную зону ад паўстанцаў. Польскія ўлады далі дазвол на ўвод савецкіх войскай у нейтральную зону на тры дні. Аднак карная аперацыя Чырвонай Арміі дала мізэрны вынік: было затрымана каля 50 дэзерціраў і 15 перабежчыкаў. Камандаванне Слуцкай брыгады, карыстаючыся падтрымкою насељніцтва, вывела асноўныя сілы з-пад удару савецкіх войскай. Толькі ў раёне Семежава частка беларускіх атрадаў была разбітая і 7 снежня перайшла лінію нейтральной зоны на польскі бок. Польскія вайсковыя ўлады разбройлі 30 афіцэрэй і 400 жаўнеру Слуцкай брыгады. У гэты час разнагалоссі прывялі да змены камандавання брыгадай. Камандзір 1-га Слуцкага палка капітан Павел Чайка быў арыштаваны на авіянаханіні ў здроце. П. Чайка праз аднага стагона спрабаваў перадаць пакет з сакрэтнымі дакументамі на савецкі бок. Аднак стары быў затрыманы, а пасля быў арыштаваны і П. Чайка. Пры дапамозе свайго сябра паручніка А. Мірановіча, начальніка контразведкі, П. Чайка здолеў уцячы з-пад арышту ў Слуцк да “чырвоных”, але там ён быў арыштаваны за здраду савецкай уладзе і па прысадзе “трайкі” ас滂а аздзела 16-й арміі расстраляны 9 студзеня 1921 года.

Рада Случчыны сабралася на надзвычайнае паседжанне і пастановіла замяніць камандзіра брыгады і начальніка контразведкі. Камандзірам 1-й Слуцкай брыгады з 8 снежня 1920 г. быў прызначаны штабс-капітан Антон Сокал-Кутылоўскі, а камандзірам 1-га палка – падпалкоўнік Ахрэм Гаўрылов